

Учитель любові, добра і краси

(бібліографічний огляд до 105-ї річниці від дня народження)

Людина залишає себе насамперед у людині.
У цьому наше безсмертя.

(Василь Сухомлинський)

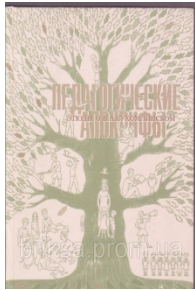
«Людина, народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилинкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний» - ці слова були життєвим кредо Василя Олександровича Сухомлинського. Слід, який він лишив по собі перетворився на життєву дорогу для багатьох поколінь вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Народився майбутній педагог-новатор в 1918 році в селі Василівка (нині Кіровоградська область) в селянській родині, крім нього в сім'ї було ще троє дітей - Іван, Сергій та Меланія, всі вони стали сільськими вчителями. Василь Сухомлинський навчався спочатку у Василівській семирічці, де був одним із кращих учнів. Улітку 1934 р. він вступив на підготовчі курси при Кременчуцькому педінституті і того ж року став студентом факультету мови та літератури цього вузу. Сімнадцятирічним юнаком розпочав Василь свою практичну педагогічну роботу. У 1935-1938 рр. він викладав українську мову і літературу у Василівській та Зибківській семирічних школах Онуфріївського району. З 1938 р. Василь Олександрович працював в Онуфріївській середній школі учителем української словесності, а через деякий час — і завідувачем навчальною частиною школи. Війна внесла свої корективи у розмірений ритм життя: в 1941 році Сухомлинський добровольцем пішов на фронт. У січні 1942 року був важко поранений, і лише дивом залишився живий. Осколок снаряда залишився в його грудях назавжди. Після лікування в госпіталі просився на фронт, проте комісія не могла визнати його навіть обмежено придатним, тому продовжив педагогічну діяльність в Удмуртії. Як тільки рідні місця були звільнені, Сухомлинський повернувся на батьківщину і став завідувачем районного відділу народної освіти. Проте вже в 1947 попросився назад до школи, у 1948 році він став директором в Павлиській середній школі, якою беззмінно керував до кінця свого життя. 23 роки в школі стали найпліднішим періодом його науково — практичної та літературно—публіцистичної діяльності. В 1948 це була звичайна, сільська школа, яку Педагог перетворив у педагогічну лабораторію, де видобував скарби педагогічної мудрості. Помер Василь Олександрович у 1970 році, 2 вересня, того дня, коли діти, яких він готував до школи, пішли на свої перші уроки.

Василь Олександрович є автором 48 монографій, понад 600 статей, 1500 оповідань, притч і казок. Найвідоміша його праця – «Серце віддаю дітям», перекладена на 30 мов світу, її перевидавали 54 рази. Загалом твори В.О. Сухомлинського видано 53-ма мовами світу накладом майже 15 млн. примірників. Його книги присвячені головним чином вихованню і навчанню молоді, активному залученню батьків до педагогічного процесу. Коли через 30 років педагогічної діяльності його запитали, що було найголовнішим у його житті, він без роздумів відповів: "Любов до дітей".

Ювілей Сухомлинського - став хорошим приводом для того, щоб згадати проаналізувати відомі, маловідомі і зовсім невідомі матеріали педагогічної спадщини Василя Олександровича. Дискусія навколо новаторських ідей Василя Олександровича, що почалася

півстоліття тому, в радянській педагогічній пресі, продовжується багато років до сьогоднішнього дня. З оригіналами цієї полеміки в хронологічному і логічному порядку пропонуємо ознайомитись в книзі доньки педагога, доктора педагогічних наук Ольги Василівни Сухомлинської, –

Етюди про В.О. Сухомлинського. Педагогічні апокрифи/ упоряд. О. В. Сухомлинська . - К. : Акта, 2008. – 430 с. - у виданні історія сама, своїм голосом говорить про резонанс в суспільстві, який викликала новаторська методика педагога. Значним чином він подіяв не тільки на В.О.Сухомлинського, його творчість, але й у великій мірі на подальший розвиток педагогічної науки і шкільної практики в країні. «Цією книгою я віддаю свій борг батькам - батькові і мамі. Захоплюючись тим, як вони жили, що робили, у що вірили, як працювали, я хочу поділитися цим з вами, читачами цієї книги» - написала автор в передмові.

Сухомлинський створив оригінальну педагогічну систему, що ґрунтується на принципах гуманізму, на визнанні особистості дитини найвищою цінністю, на яку повинні бути орієнтовані процеси виховання і освіти, творча діяльність згуртованого колективу педагогів-одномудців і учнів. Василь Олександрович разом з колективом Павлівської школи впроваджував у педагогічну практику гуманістичні засади, в основі яких - любов, повага, доброта, чуйність і довір'я до учня, глибоке і всебічне вивчення особистості школяра. Як втілювалися ці ідеї в практику йдеться у виданні, -

Спогади про Сухомлинського/ упоряд. С. П. Заволока. - К. : Рад. школа, 1990. - 223 с. Серед авторів пропонованої книжки — рідні й близькі видатного педагога, шанувальники його таланту, вчителі Павлівської школи, учні — усі, хто знав Сухомлинського, спілкувався з ним. Переважна більшість спогадів написана спеціально для збірника, деякі передруковані з періодичних видань. Вони доповнюють те, що було досі відомо про нього. Автори розповідають, як жив, трудився, спілкувався з людьми, любив, навчав і виховував дітей видатний педагог, як своєю працею утверджував нове, прогресивне в педагогіці.

Пошуки і знахідки, думки і досвід В. О. Сухомлинського, проблеми творчого впровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в практику роботи освітніх закладів Кіровоградщини, вплив особистості Василя Олександровича на роботу колективу Павлівської середньої школи, висвітлено в книзі -

Калініченко, Н. А. Сучасники В. О. Сухомлинського / Н. А.

Калініченко, Г. М. Перебийніс. - Кіровоград, 1998. - 260 с. Особливу увагу приділено розвитку творчості, ініціативи, професійної майстерності, самовідданості в педагогічній практиці директорів шкіл, вчителів, працівників відділів освіти, методистів.

Творчому розвитку педагогічних ідей - Вчителя, директора школи, вченого, мислителя, письменника В.О. Сухомлинського в умовах сучасної школи присвячено книгу -

Клочек, Г. Д. Константи Василя Сухомлинського : статті . - Кіровоград

: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. - 67 с. У трьох статтях, написаних в есеїстичній манері, Григорій Клочек піднімає ряд проблем, що стосуються сучасного осмислення особистості Василя Сухомлинського, його педагогічної спадщини, яка, на думку автора, є невичерпаною, тому що тримається на ствердженні трьох основних загальнолюдських цінностей - Любові, Добра та Краси.

У літопис історії педагогіки та школи, назавжди вкарбувалося ім'я видатного педагога і вченого, воно набуло великої популярності в нашій країні і за кордоном. Його життя і педагогічна творчість - приклад подвижництва і високої громадянськості. Про життя присвячене любові до своєї професії розповідає книга -

Борисовський, А. М. В. О. Сухомлинский: кн. для учнів.- М. :

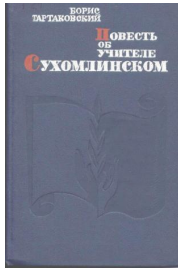
Просвещение, 1985. - 128 с. - (Люди науки)

«Людина лише тоді людина, коли вона людству друг» — ці слова якнайкраще підходять, до особистості самого Василя Олександровича. Його називають великим діячем освіти, якому були властиві подвижництво, повна самовіддача, благородство. Сільський учитель і оригінальний теоретик педагогіки, талановитий директор школи, автор сотень віршованих і прозаїчних мініатюр, дуже скромна і сором'язлива людина і безстрашний, яскравий полеміст і публіцист — такою цілісною натурою постає перед нами В. О. Сухомлинський в повісті -

Цюпа, І. А. Василь Сухомлинський (Добротворець). - К. : Молодь, 1973. - 334 с. - (Світ в образах)

Любов до дитини, ствердження добра, виховання красою - це три константи, «три кита» гуманної педагогічної системи Сухомлинського. Записи своїх розмов з Вчителем на теми виховання використав письменник Борис Тарковський у своєму творі:

Тарковський, Б. С. Повість про вчителя Сухомлинського. - М. : Мол. гвардія, 1972. - 272 с. Автор добре знав Сухомлинського особисто, і розкриває образ людини дивовижної чистоти і благородства, яка зробила сенсом свого життя професію педагога, відданого високим ідеалам.

Богущ, А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : До 100-річчя з дня народження: монографія . - Кам'янець-Подільський : Рута, 2018. - 391 с.

У багатьох напрямках педагогічної науки Василь Олександрович Сухомлинський випередив час, його педагогічну систему відрізняли певний романтизм і завищені очікування. Але чим більше суспільство самоорганізовується, чим більше у нього з'являється прагнення до самовдосконалення, тим більше воно починає приділяти увагу школі, проблемам виховання. І тоді обов'язково актуалізується інтерес до спадщини Сухомлинського. І це закономірно, бо чи то на свідомому, чи то навіть на підсвідомому рівні формується думка, що, за словами Сухомлинського, «все життя людини, все життя нашого суспільства залежить вирішальною мірою від того, яка буде моральна серцевина у нашої людини» .

Підготувала Ольга Ставінська

Ознайомитися з неоціненою бі